

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૧૭૪૨/૨૦૨૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના
	✓	

=====

લાલાભાઈ ખોડીદાસ પટણી

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે સુશ્રી મમતા આર. વ્યાસ (૯૯૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૨, ૩ તરફે સુશ્રી વનિતા ભરવાણી, એ.જી.પી.

સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ તરફે સીધી સેવા દ્વારા નોટિસ બજાવાયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી નિરલ આર. મહેતા

તારીખ : ૦૩/૦૮/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

[૧] ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની હાલની અરજી મારફત, અરજદારે તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ ના હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતા સામે પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે. સદર હુકમ દ્વારા, સામાવાળાએ રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં અરજદારને એકસામટું (ઉચ્ચક) વળતર મંજૂર કર્યું છે.

[૨] કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ જણાવી શકાય છે:

[૨.૧] અરજદારના પિતા, સ્વર્ગસ્થ શ્રી ખોડાભાઈ અમથાભાઈ પટણી, ૧૯૬૭ થી સામાવાળા નં. ૪-શાળામાં પટાવાળા તરીકે સેવા આપતા હતા. સેવામાં ચાલુ હતા તે દરમિયાન, તારીખ ૧૦મી મે ૨૦૦૭ ના રોજ તેમનું અવસાન થયું હતું. અરજદાર, સૌથી નાના પુત્ર હોવાના નાતે અને પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ રહેમરાહે વર્ગ-૪ ની જગ્યા પર નિમણૂક માટે અન્યથા પાત્ર હોવાથી, તારીખ ૨૪મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૭ ના રોજ અરજી રજૂ કરી હતી. જોકે, સદર અરજીનો નિર્ણય ચાર વર્ષના સમયગાળા પછી જ લેવામાં આવ્યો હતો. તારીખ ૧૦મી જૂન ૨૦૧૧ ના હુકમ દ્વારા, સત્તાધિકારીએ ખાસ કરીને કુટુંબને મળતા રૂ. ૪,૬૮૫/- ના કુટુંબ પેન્શનને ધ્યાનમાં રાખીને અરજદારનું કુટુંબ આર્થિક મુશ્કેલી સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યું હોવાના આધારે રહેમરાહે નિમણૂક માટેના અરજદારના દાવાને ફગાવી દીધો હતો.

[૨.૨] ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, અરજદારે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૭૮૦૮/૨૦૧૪ દાખલ કરીને આ અદાલતનો આશરો લીધો હતો. આ અદાલતની સમક્ષ બેંચે તારીખ ૭મી ડિસેમ્બર ૨૦૧૭ ના મૌખિક હુકમ દ્વારા, તારીખ ૧૦મી જૂન ૨૦૧૧ ના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો અને લાગુ પડતા નિયમો અને નીતિ અનુસાર પુનર્વિચારણા માટે સત્તાધિકારીને મેટર પરત મોકલી આપી હતી. નોંધપાત્ર રીતે, મેટર પરત મોકલતી વખતે, આ કોર્ટે અસંદિગ્ધ શબ્દોમાં, અરજદારના દાવાનો નિર્ણય કરતી વખતે કુટુંબ પેન્શન અથવા નિવૃત્તિ લાભો પેટે મળેલી કોઈપણ રકમ ધ્યાનમાં ન લેવા સત્તાધિકારીને નિર્દેશ આપ્યો હતો.

[૨.૩] ત્યારપછી પણ, સામાવાળા સત્તાધિકારી દ્વારા આગામી ચાર વષ સુધી કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવી ન હતી. તેના બદલે, રાજ્ય સત્તાવાળાઓએ આ અદાલતની ડિવિઝન બેંચ સમક્ષ એફ/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૨૬૫૪/૨૦૨૧ દાખલ કરી હતી. ડિવિઝન બેંચે તારીખ ૧૭મી જૂન ૨૦૨૧ ના હુકમ દ્વારા સદર લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ ફગાવી દીધી હતી.

[૨.૪] ઉપરોક્ત બાબતોને અનુસરીને, સામાવાળા-રાજ્ય સત્તાધિકારીએ તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો, જેના દ્વારા, રહેમરાહે નિમણૂક માટેના અરજદારના દાવાની વિચારણા કરવાને બદલે, રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કરવા માટે તેના કેસની વિચારણા કરી હતી.

[૩] ઉપરોક્ત હુકમથી વ્યથિત થઈને, અરજદારે તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ ના વાદગ્રસ્ત હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાની માંગણી સાથે હાલની અરજી મારફત આ કોર્ટનો આશરો લીધો છે.

[૪] અરજદાર તરફે વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી મમતા વ્યાસ અને સામાવાળા - ગુજરાત રાજ્ય તરફે વિદ્વાન એ.જી.પી. સુશ્રી વનિતા ભરવાણીને સાંભળવામાં આવ્યા.

[૫] હાલની અરજીમાં સમાવિષ્ટ વિવાદ એક સંકુચિત ક્ષેત્રમાં રહેલો હોવાથી, અને સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, અરજી આખરી સુનાવણી માટે હાથ પર લેવામાં આવી છે અને પ્રવેશના તબક્કે ૪ તેનો નિર્ણય કરવામાં આવી રહ્યો છે.

[૬] વાદગ્રસ્ત હુકમ પર આક્ષેપ કરતાં અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી વ્યાસે નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે:

[૬.૧] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા સત્તાધિકારી દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ પ્રથમ દ્રષ્ટિએ ગેરકાયદેસર, મનસ્વી અને અન્યાયી છે, અને તેથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

[૬.૨] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે કુટુંબને મળતા કુટુંબ પેન્શન અને નિવૃત્તિ લાભોને ધ્યાનમાં રાખીને આર્થિક મુશ્કેલીના અભાવના આધારે

શરૂઆતમાં રહેમરાહે નિમણૂક માટેનો અરજદારનો દાવો ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. જોકે, આ અદાલત દ્વારા પરત મોકલવામાં આવ્યા પછી, જોકે અરજદારની પાત્રતા સ્વીકારવામાં આવી હતી, તેમ છતાં સામાવાળા સત્તાધિકારીએ નીતિમાં ત્યારપછીના ફેરફારને કારણે રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કર્યું હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે દરેક તબક્કે, અરજદારના કેસની વિચારણા અને નિર્ણય વાજબી સમયગાળામાં કરવાને બદલે અતિશય અને અસ્પષ્ટ વિલંબ પછી કરવામાં આવ્યો હતો. પરિણામે, સામાવાળા સત્તાધિકારી માત્ર નીતિમાં ત્યારપછીના ફેરફારને કારણે જ્યારે તેમનો દાવો ઉદ્ભવ્યો ત્યારે પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ ઉપલબ્ધ લાભથી અરજદારને વંચિત રાખી શકે નહીં. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે તેના બદલે રહેમરાહે નિમણૂકનો લાભ આપવા સામાવાળા સત્તાધિકારીને નિર્દેશ આપીને ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કરતો વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

[૬.૩] વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારના પિતાનું વર્ષ ૨૦૦૭ માં અવસાન થયું હતું અને અરજદારે રહેમરાહે નિમણૂક મેળવવા માટે તુરંત જ અરજી રજૂ કરી હતી. જોકે, સદર અરજીનો નિર્ણય ચાર વર્ષના અસ્પષ્ટ વિલંબ પછી, માત્ર તારીખ ૧૦મી જૂન ૨૦૧૧ ના રોજ લેવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારનું કુટુંબ ફેમિલી પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભો મેળવી રહ્યું હોવાના એકમાત્ર આધારે તેને ફગાવી દેવામાં આવ્યો હતો. એ નિર્દેશ કરવામાં આવે છે કે આ અદાલતની સમક્ષ બેંચે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલેકેશન નં. ૭૮૦૮/૨૦૧૪ માં પસાર કરાયેલા તારીખ ૭મી ડિસેમ્બર ૨૦૧૭ ના પોતાના

હુકમ દ્વારા, તારીખ ૧૦મી જૂન ૨૦૧૧ ના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કર્યો હતો અને લાગુ પડતા નિયમો અને નીતિ અનુસાર પુનર્વિચારણા માટે સામાવાળા સત્તાધિકારીને મેટર પરત મોકલી હતી. આવી સૂચના છતાં, સામાવાળા સત્તાધિકારી લગભગ ચાર વર્ષ સુધી નિષ્ક્રિય રહ્યા અને ત્યારબાદ, એફ/લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ નં. ૧૨૬૫૪/૨૦૨૧ દાખલ કરી, જે આખરે ડિવિઝન બેંચ દ્વારા તારીખ ૧૭મી જૂન ૨૦૨૧ ના હુકમથી ફગાવી દેવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, રહેમરાહે નિમણૂક આપવાને બદલે, સામાવાળા સત્તાધિકારીએ નીતિમાં ફેરફારના બહાના હેઠળ ઉચ્ચક વળતરનો લાભ આપતો વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો.

[૬.૪] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારના દાવાની શરૂઆતમાં અતિશય અને અસ્પષ્ટ વિલંબ પછી વિચારણા કરવામાં આવી હતી અને કાયદા અનુસાર કાર્યવાહી કરવામાં આવી ન હતી. એવી દલીલ કરવામાં આવી છે કે દાવાનું કારણ ઉદ્ભવ્યું તે તારીખે પ્રવર્તમાન નીતિ કરતાં ઓછી ફાયદાકારક હોય તેવી ત્યારપછીની નીતિ દ્વારા અરજદારની હકદારી સંચાલિત થઈ શકે નહીં. અરજદાર તરફથી કોઈ વિલંબ થયો ન હોવાથી, સામાવાળા સત્તાવાળાઓની નિષ્ક્રિયતાના કારણે તેને સહન કરવા દઈ શકાય નહીં. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સંબંધિત સમયે પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ અરજદારના દાવાની વિચારણા થવી જોઈતી હતી, જે હેઠળ તેઓ રહેમરાહે નિમણૂક માટે હકદાર હતા.

[૭] ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં, અરજદારના વિદ્વાન વકીલે હાલની અરજી મંજૂર કરવા અરજ કરી છે.

[૮] તેનાથી વિપરીત, સામાવાળા સત્તાવાળાઓ તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન મદદનીશ સરકારી વકીલ સુશ્રી વનિતા ભરવાણીએ વાદગ્રસ્ત હુકમને સમર્થન આપતાં નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે:

[૮.૧] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમ સંપૂર્ણપણે કાયદા અનુસાર પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળના પોતાના અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને આ કોર્ટ દ્વારા હસ્તક્ષેપ માંગી લે તેવી કોઈ કાનૂની ખામીથી પીડાતો નથી.

[૮.૨] એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જે તારીખે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો તે તારીખે રહેમરાહે નિમણૂકની જોગવાઈ કરતી કોઈ નીતિ અમલમાં ન હતી. વિદ્વાન એ.જી.પી. ના જણાવ્યા અનુસાર, ત્યારે પ્રવર્તમાન એકમાત્ર નીતિ રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કરવાની હતી, અને સામાવાળા સત્તાધિકારીએ સદર નીતિ અનુસાર સખત રીતે કામ કર્યું છે. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સામાવાળા સત્તાધિકારીને કોઈ દોષ આપી શકાય નહીં અને હાલની અરજી ફગાવી દેવાને પાત્ર છે.

[૮.૩] ઉપરોક્ત રજૂઆતોના સમર્થનમાં, વિદ્વાન એ.જી.પી. એ આ અદાલતની સમક્ષ બેંચના તેજસ અરવિંદભાઈ જાદવ વિ. ગુજરાત રાજ્ય [સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૫૦૩૭/૨૦૨૧, તારીખ ૧૪મી નવેમ્બર ૨૦૨૨ ના

રોજ નિર્ણિત] અને રાજેશકુમાર વિષ્ણુપ્રસાદ જોષી વિ. ગુજરાત રાજ્ય
[આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૮૩૭/૨૦૧૪, તારીખ ૨૭
ઓગસ્ટ ૨૦૨૧ ના રોજ નિર્ણિત] ના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે.

[૯] ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે હાલની
અરજી ફગાવી દેવી જોઈએ.

[૧૦] સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા અને રેકૉર્ડ
પર રજૂ કરાયેલી સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું. અહીં ઉપર જણાવ્યા સિવાય
સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલો દ્વારા અન્ય કોઈ અને વિશેષ
રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

[૧૧] સંબંધિત પક્ષકારો તરફે ઉપસ્થિત વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને
રેકૉર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, આ કોર્ટની વિચારણા માટે
ઉદ્ભવતો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે શું રહેમરાહે નિમણૂક માટેના અરજદારના દાવાની
વિચારણા અરજી રજૂ કરવાની તારીખે પ્રવર્તમાન નીતિ અનુસાર કરવી જરૂરી છે કે
રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કરવાની જોગવાઈ કરતી
ત્યારપછીની સુધારેલી નીતિ અનુસાર, ખાસ કરીને જ્યારે દાવાનો નિર્ણય
કરવામાં થયેલ વિલંબ સામાવાળા સત્તાવાળાઓને આભારી છે.

[૧૨] ઉપરોક્ત પ્રશ્નનો નિર્ણય કરવા માટે, જે મારા મતે, માનનીય સર્વોચ્ચ
અદાલતના એન. સી. સંતોષ વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, (૨૦૨૦) ૭ એસસીસી ૬૧૭
માં નોંધાયેલા કેસના નિર્ણયને ધ્યાને લેતાં હવે અણઉકેલાયેલો (રેસ ઇન્ટિગ્રા)

રહ્યો નથી. એન. સી. સંતોષ (ઉપર મુજબ) માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ફકરા નં. ૧૩ થી ૧૯ માં કરવામાં આવેલા સંબંધિત અવલોકનો નીચે મુજબ ટાંકવામાં આવ્યા છે:

“૧૩. એ સુસ્થાપિત છે કે બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ હેઠળ ફરજિયાત કરવામાં આવ્યા મુજબ તમામ સરકારી ખાલી જગ્યાઓ માટે તમામ ઉમેદવારોને સમાન તક પૂરી પાડવી જોઈએ. જોકે મૃતક કર્મચારીના આશ્રિતને આપવામાં આવતી રહેમરાહે નિમણૂક સદર ધોરણોનો અપવાદ છે. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ વિ. મધુસૂદન દાસ અને અન્ય (૨૦૦૮) ૧૫ એસસીસી ૫૬૦ માં તદનુસાર એવી ટિપ્પણી કરવામાં આવી હતી કે રહેમરાહે નિમણૂક એ રાહત (ક્ન્સેશન) છે અને અધિકાર નથી અને નિયમોમાં નિર્ધારિત માપદંડો તમામ ઉમેદવારો દ્વારા સંતોષાવા જોઈએ.

૧૪. આ અદાલતે એસબીઆઈ વિ. રાજ કુમાર (૨૦૧૦) ૧૧ એસસીસી ૬૬૧ માં એ બાબતનો પુનરોચ્ચાર કરતાં કે કોઈપણ ઉમેદવાર પાસે રહેમરાહે નિમણૂક મેળવવાનો કોઈ નિહિત (વેસ્ટેડ) અધિકાર નથી, જાહેર કર્યું હતું કે જ્યારે અરજી પર ખરેખર વિચારણા કરવામાં આવે ત્યારે અમલમાં રહેલા ધોરણો લાગુ થશે. તેની નીતિઓના આધારે યોજનામાં ફેરફાર કરવાનો નોકરીદાતાનો અધિકાર આ ચુકાદામાં માન્ય રાખવામાં આવ્યો હતો. એ જ રીતે એમસીબી ગ્રામીણ બેંક વિ. ચક્રવર્તી સિંહ

(૨૦૧૪) ૧૩ એસસીસી ૫૮૩ માં આ અદાલતે પુનરોચ્ચાર કર્યો હતો કે રહેમરાહે નિમણૂકની વિચારણા પ્રવર્તમાન યોજના અનુસાર થવી જોઈએ અને કોઈપણ ઉમેદવાર એવો દાવો કરી શકે નહીં કે તેના કેસની વિચારણા સરકારી કર્મચારીના મૃત્યુની તારીખે અસ્તિત્વમાં રહેલી યોજના મુજબ થવી જોઈએ.

૧૫. જોકે કેનેરા બેંક અને અન્ય વિ. એમ. મહેશ કુમાર (૨૦૧૫) ૭ એસસીસી ૪૧૨ માં નીતિમાં મોટા ફેરફારના સંદર્ભમાં, જે હેઠળ, રહેમરાહે નિમણૂક (તારીખ ૮.૫.૧૯૯૩ ની યોજના દ્વારા કલ્પિત) ને બદલે, એક્સ-ગ્રેશિયા ચુકવણીની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી (તારીખ ૧૪.૦૨.૨૦૦૫ ના પરિપત્ર હેઠળ), અદાલતે અલગ અભિગમ અપનાવ્યો હતો. નિમણૂકનો દાવો કરવાના અધિકારની સમાપ્તિની નોંધ લેતાં, આ અદાલતે કર્મચારીના મૃત્યુ સમયે પ્રવર્તમાન ‘ડાઇંગ ઇન હાર્નેસ સ્કીમ’ વિચારણા માટેનો આધાર બનશે તેવો મત આપ્યો હતો.

૧૬. ન્યાયમૂર્તિ ઉદય યુ. લલિતની અધ્યક્ષતાવાળી બે ન્યાયાધીશોની બેંચે એક તરફ એસબીઆઈ વિ. રાજ કુમાર (ઉપર મુજબ) અને એમસીબી ગ્રામીણ બેંક વિ. ચક્રવર્તી સિંહ (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટનો મત અને બીજી તરફ કેનેરા બેંક અને અન્ય વિ. એમ. મહેશ કુમાર (ઉપર મુજબ) માં વિરોધાભાસી મતની નોંધ લીધી હતી અને મૃત્યુની તારીખે કે અરજીની વિચારણાની તારીખે લાગુ પડતા ધોરણો લાગુ થવા

જોઈએ કે કેમ તે વિરોધાભાસી પ્રશ્નના ઉકેલની જરૂરિયાત અનુભવી હતી. તદનુસાર, સ્ટેટ બેંક ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય વિ. શિવ શંકર તિવારી (૨૦૧૯) ૫ એસસીસી ૬૦૦ માં, અદાલતે મોટી બેંચ દ્વારા વિચારણા માટે મેટર સંદર્ભિત કરી હતી જેથી વિરોધાભાસી મતોનું સમાધાન થઈ શકે.

૧૭. ઉપરોક્ત ચર્ચા સૂચવે છે કે કેનેરા બેંક અને અન્ય વિ. એમ. મહેશ કુમાર (ઉપર મુજબ) માં લેવાયેલ મતનું અગાઉના બે ચુકાદાઓમાં સમકક્ષ બેંચના વિરોધાભાસી મત સાથે સમાધાન કરવાનું છે. તેથી, કેનેરા બેંક અને અન્ય વિ. એમ. મહેશ કુમાર (ઉપર મુજબ) તેમજ ઉદય કૃષ્ણ નાયક વિ. કર્ણાટક રાજ્ય અને અન્ય, ૧૯૯૯ એસસીસી ઓનલાઈન કાર ૨૦૯ માં કર્ણાટક હાઈકોર્ટના વિદ્વાન સિંગલ જજના અભિપ્રાય પર અપીલકર્તાના વકીલ દ્વારા મૂકવામાં આવેલા મજબૂત આધાર છતાં, એવું કહી શકાય નહીં કે અપીલકર્તાના દાવાની વિચારણા સરકારી કર્મચારીના મૃત્યુની તારીખે પ્રવર્તમાન નિયમોની અસંશોધિત જોગવાઈઓ હેઠળ થવી જોઈએ.

૧૮. સૌથી તાજેતરના ચુકાદામાં સ્ટેટ ઓફ હિમાચલ પ્રદેશ અને અન્ય વિ. શશી કુમાર (૨૦૧૯) ૩ એસસીસી ૬૫૩ માં રહેમરાહે નિમણૂકના સિદ્ધાંતોનું સંચાલન કરતા અગાઉના નિર્ણયોની ચર્ચા અને વિશ્લેષણ કરવામાં આવ્યું હતું. બેંચ વતી બોલતાં, ડો. ન્યાયમૂર્તિ ડી.વાય. ચંદ્રચૂડે

પુનરોચ્યાર કર્યો હતો કે રાજ્યની સેવામાં કોઈપણ જાહેર પદ પર નિમણૂક બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૬ ને અનુરૂપ સિદ્ધાંતોના આધારે થવી જોઈએ અને રહેમરાહે નિમણૂક સામાન્ય નિયમનો અપવાદ છે. મૃતક સરકારી કર્મચારીના આશ્રિતને રહેમરાહે નિમણૂકની નીતિના આધારે પાત્ર બનાવવામાં આવે છે અને તેઓએ રાજ્યની નીતિ દ્વારા નિર્ધારિત ધોરણો પૂર્ણ કરવા આવશ્યક છે.

૧૮. ઉપર ટાંકેલા ચુકાદાઓમાંથી મેળવેલા રહેમરાહે નિમણૂકને સંચાલિત કરતા કાયદાને લાગુ કરતાં, વિવાદિત મુદ્દા પર અમારો અભિપ્રાય એ છે કે અરજીની વિચારણાની તારીખે પ્રવર્તમાન ધોરણો, રહેમરાહે નિમણૂકના દાવાની વિચારણા માટેનો આધાર બનવા જોઈએ. સરકારી કર્મચારીનું અવસાન થતાં કોઈ નિહિત અધિકાર પ્રાપ્ત ન થવાના અભાવે સરકારી કર્મચારીનો આશ્રિત માત્ર તેની/તેણીની અરજી પર વિચારણાની માંગ કરી શકે છે. જોકે તે સરકારી કર્મચારીના મૃત્યુના દિવસે લાગુ પડતા ધોરણો અનુસાર વિચારણા મેળવવા માટે હકદાર નથી.”

[૧૩] ઉપરોક્ત નિર્ણયનું અવલોકન કરતાં, રહેમરાહે નિમણૂકનું સંચાલન કરતા નિયમો/નીતિની લાગુ પડવાની કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ અને સુસ્થાપિત છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સ્પષ્ટપણે ઠરાવ્યું છે કે જે તારીખે અરજી પર વિચારણા કરવામાં આવે તે તારીખે પ્રવર્તમાન નિયમો અથવા નીતિ અનુસાર રહેમરાહે નિમણૂકના દાવાની વિચારણા થવી જરૂરી છે.

[૧૪] હાલના કેસની હકીકતો પર ઉપરોક્ત સુસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ લાગુ કરતાં, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારના પિતાનું તારીખ ૧૦મી મે ૨૦૦૭ ના રોજ સેવામાં ચાલુ હતા ત્યારે અવસાન થયું હતું. અરજદારે પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ પાત્ર હોવાથી, તારીખ ૨૪મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૭ ના રોજ રહેમરાહે નિમણૂકની માંગણી કરતી અરજી રજૂ કરી હતી. એ બાબત વિવાદમાં નથી કે અરજી રજૂ કરવાની તારીખે, તે સમયે અમલમાં રહેલી નીતિ સેવામાં ચાલુ હતા ત્યારે મૃત્યુ પામનાર સરકારી કર્મચારીના પાત્ર આશ્રિતને રહેમરાહે નિમણૂક આપવાની કલ્પના કરતી હતી.

જોકે, અરજદારની અરજી આશરે ચાર વર્ષના અતિશય વિલંબ પછી જ ફગાવી દેવામાં આવી હતી, માત્ર એવા આધારે કે અરજદારનું કુટુંબ ફેમિલી પેન્શન અને અન્ય નિવૃત્તિ લાભો મેળવી રહ્યું હતું. સદર હુકમને આ અદાલતની સમકક્ષ બેંચ દ્વારા કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવ્યો હતો, જેણે નવી વિચારણા માટે મેટર પરત મોકલતી વખતે, ખાસ કરીને સામાવાળા સત્તાવાળાઓને કુટુંબ પેન્શન અથવા કુટુંબ દ્વારા મેળવેલા નિવૃત્તિ લાભો ધ્યાનમાં ન લેવા નિર્દેશ આપ્યો હતો.

ઉપરોક્ત સ્પષ્ટ નિર્દેશો છતાં, સામાવાળા સત્તાવાળાઓ લગભગ અન્ય ચાર વર્ષ સુધી અરજદારના દાવા પર પુનર્વિચાર કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા. તેના બદલે, તેઓએ લેટર્સ પેટન્ટ અપીલ દાખલ કરીને રિમાન્ડના હુકમને પડકારવાનું પસંદ કર્યું, જે આખરે ફગાવી દેવામાં આવી હતી. તે ત્યારપછી જ હતું કે

સામાવાળા સત્તાવાળાઓએ તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કર્યો હતો, જેના દ્વારા, જ્યારે અરજી કરવામાં આવી હતી ત્યારે પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ અરજદારના દાવાની વિચારણા કરવાને બદલે, તેઓએ ત્યારપછી દાખલ કરાયેલી નીતિ લાગુ કરીને રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતરનો લાભ આપ્યો હતો.

[૧૫] ઉપરોક્ત હકીકતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, આ અદાલતનો એવો સુવિચારિત મત છે કે સામાવાળા સત્તાવાળાઓ રહેમરાહે નિમણૂકની યોજના પાછળ રહેલા સાચા ઉદ્દેશ્ય અને હેતુની યોગ્ય મૂલવણી કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. કોઈપણ તબક્કે વાજબી સમયમાં અરજદારના દાવાની વિચારણા કરવામાં આવી ન હતી, અને દાવાનો નિર્ણય કરવામાં વિલંબ સંપૂર્ણપણે સામાવાળા સત્તાવાળાઓને આભારી છે. આવા વહીવટી વિલંબના પ્રતિકૂળ પરિણામો ભોગવવા માટે અરજદારને મજબૂર કરી શકાય નહીં.

એ નોંધવું પણ પ્રસ્તુત છે કે સામાવાળા સત્તાવાળાઓએ અરજદારની પાત્રતા અંગે વિવાદ કર્યો નથી. તેનાથી વિપરીત, ઉચ્ચક વળતરનો લાભ આપીને, સત્તાવાળાઓએ હકીકતમાં સ્વીકાર્યું છે કે અરજદાર રહેમરાહે નિમણૂક યોજના હેઠળ અન્યથા લાભ માટે હકદાર હતો. તેથી, એકમાત્ર પ્રશ્ન એ છે કે શું અરજદાર તેની અરજીની તારીખે પ્રવર્તમાન નીતિ હેઠળ રહેમરાહે નિમણૂક માટે હકદાર છે કે ત્યારપછીની સુધારેલી નીતિ હેઠળ માત્ર ઉચ્ચક વળતર માટે.

અહીં ઉપર નોંધ્યા મુજબ, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે એન. સી. સંતોષ (ઉપર મુજબ) માં ઠરાવ્યું છે કે જે તારીખે અરજી પર વિચારણા કરવામાં આવે તે તારીખે પ્રવર્તમાન ધોરણો અથવા નીતિ અનુસાર રહેમરાહે નિમણૂકના દાવાની વિચારણા થવી જરૂરી છે. જોકે, હાલના કેસની વિશિષ્ટ હકીકતોમાં, જ્યાં સામાવાળા સત્તાવાળાઓ પોતે ઘણા વર્ષો સુધી અરજદારના દાવાનો નિર્ણય કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા હતા, શરૂઆતમાં આ અદાલત દ્વારા ખાસ કરીને અસ્વીકાર્ય ઠરાવવામાં આવેલા આધારે તેને ફગાવી દીધો હતો, અને ત્યારપછી માત્ર પોતાના લાંબા વિલંબને કારણે ત્યારપછીની નીતિ લાગુ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો, તેઓને પોતાની નિષ્ક્રિયતામાંથી કોઈ લાભ મેળવવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. જે તારીખે અરજદારે વર્ષ ૨૦૦૭ માં પોતાની અરજી રજૂ કરી હતી, તે તારીખે ઉચ્ચક વળતરની જોગવાઈ કરતી નીતિ અસ્તિત્વમાં ન હતી, અને તે સમયે પ્રવર્તમાન નીતિ રહેમરાહે નિમણૂકની કલ્પના કરતી હતી. હાલના કેસની હકીકતોમાં, તેથી, જ્યારે અરજદારનો દાવો ઉદ્ભવ્યો ત્યારે અમલમાં રહેલી નીતિ હેઠળ ઉપલબ્ધ લાભ અરજદારને નકારવામાં સામાવાળા સત્તાવાળાઓ વાજબી ન હતા.

[૧૬] ઉપરોક્ત ચર્ચા અને હાલના કેસની વિશિષ્ટ હકીકતો અને સંજોગોને ધ્યાને લેતાં, આ અદાલતનો એવો સુવિચારિત મત છે કે તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી. સામાવાળા સત્તાવાળાઓ અરજદારના દાવા પર ત્યારપછીની સુધારેલી નીતિ લાગુ કરવામાં વાજબી ન હતા, ખાસ કરીને જ્યારે અરજીનો નિર્ણય કરવામાં વિલંબ સંપૂર્ણપણે

તેમને આભારી હતો. વાદગ્રસ્ત હુકમ, તેથી, કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવાને પાત્ર છે.

[૧૭] ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાને લેતાં, હાલની અરજી સફળ થાય છે અને તદનુસાર મંજૂર કરવામાં આવે છે. તારીખ ૨૦મી ઓગસ્ટ ૨૦૨૨ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ આથી કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવામાં આવે છે.

સામાવાળા સત્તાવાળાઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ રહેમરાહે નિમણૂકના બદલામાં ઉચ્ચક વળતર મંજૂર કરતી ત્યારપછીની સુધારેલી નીતિથી પ્રભાવિત થયા વિના, અરજદારની અરજી રજૂ કરવાની તારીખે પ્રવર્તમાન નીતિ, એટલે કે તારીખ ૧૦મી માર્ચ ૨૦૦૦ ની નીતિ લાગુ કરીને રહેમરાહે નિમણૂક માટેના અરજદારના દાવા પર પુનર્વિચાર કરે. જો અરજદાર સદર નીતિ હેઠળ અન્યથા પાત્ર જણાય, તો રહેમરાહે નિમણૂક આપતો યોગ્ય હુકમ પસાર કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત કવાયત શક્ય તેટલી ઝડપથી અને કોઈપણ સંજોગોમાં આ હુકમની નકલ મળ્યાની તારીખથી બે મહિનાના સમયગાળામાં પૂર્ણ કરવામાં આવશે.

ઉપરોક્ત હદ સુધી નિયમ (૩૯) સંપૂર્ણ કરવામાં આવે છે. સીધી સેવા (ડાયરેક્ટ સર્વિસ) ની પરવાનગી આપવામાં આવે છે.

(નિરલ આર. મહેતા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====